

บทบาทและศักยภาพของบุคลากรและองค์กรท้องถิ่นในตำบลตรอกนอง
อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

Roles and potential of Assemblies and their Members in
Trok Nong Sub-district, Khlung District, Chanthaburi Province

ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์, อาภากร มินวงษ์, ชลگانต์ นาคทิม
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องบทบาทและศักยภาพของบุคลากรและองค์กรท้องถิ่นในตำบลตรอกนอง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์ของงานวิจัยคือ เพื่อศึกษาลักษณะ ที่ตั้ง ขนาดและจำนวนขององค์กรและบุคลากรท้องถิ่นในตำบลตรอกนอง เพื่อศึกษาบทบาทและศักยภาพของบุคลากรและองค์กรท้องถิ่นในตำบลตรอกนอง เพื่อศึกษาคุณลักษณะขององค์กรที่เป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชนตำบลตรอกนอง เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มในการเก็บข้อมูล

ผลการวิจัย ข้อมูลสภาพทั่วไปของพื้นที่ตำบลตรอกนอง เป็นตำบลหนึ่งในเขตการปกครองของอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี มีพื้นที่ทั้งหมด 43.61 ตร.กม. ลักษณะภูมิประเทศประกอบด้วยพื้นที่เป็นพื้นที่ราบและพื้นที่ภูเขา มีป่าไม้อยู่ทั่วไป โดยมีเทือกเขาสระบาปอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ ตำบลตรอกนองประกอบด้วย หมู่บ้าน จำนวน 6 หมู่บ้าน ประชากรที่อาศัยอยู่ในตำบลตรอกนอง มีจำนวน 2,480 คน 844 ครัวเรือน สภาพทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม การทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน มังคุด ลองกอง สละ ลำไย ภาพรวมขององค์กรและบุคลากรท้องถิ่นในตำบลตรอกนอง มีระบบสังคมเป็นแบบแนวราบ มีความเป็นเครือญาติภายในชุมชน โดยกลุ่มองค์กรต่างๆ ในตำบลตรอกนอง มีจำนวน 43 กลุ่ม รวม 5 ประเภท ประกอบด้วย 1) กลุ่มเกษตรกรและอาชีพ 2) กลุ่มการเงิน 3) กลุ่มคุณภาพชีวิต 4) กลุ่มอาสาสมัคร 5) กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ในตำบลตรอกนองมีครูภูมิปัญญาท้องถิ่น และได้รับการยอมรับว่าเป็นปราชญ์ของตำบล รวมทั้งสิ้นจำนวน 68 คน แบ่งเป็น 11 ประเภท แต่ละคนสามารถถ่ายทอดเทคนิคและภูมิปัญญาของตนเองได้

การวิเคราะห์ลักษณะ บทบาท และศักยภาพของบุคลากรและองค์กรท้องถิ่น 1) ประเภทและลักษณะขององค์กรชุมชนจะมีทั้งกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นกลุ่มขนาดเล็ก 2) กลุ่มมีอุดมการณ์ภารกิจและวัตถุประสงค์เป็นของตนเอง 3) กลุ่มมีผู้นำที่ได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนของกลุ่มในการทำหน้าที่ 4) แต่ละกลุ่มจะมีโครงสร้างขององค์กรที่ชัดเจน 5) กลุ่มมีกฎระเบียบเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม 6) กลุ่มมีการสื่อสารแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับสมาชิกและหน่วยงาน 7) กลุ่มมีกิจกรรมในการดำเนินงานร่วมกัน ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความร่วมมือกับองค์กร คือ 1) ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานของกลุ่ม 2) การสื่อสาร 3) จำนวนสมาชิก 4) สมาชิกขาดการมีส่วนร่วม

คำสำคัญ: บทบาท, ศักยภาพ, องค์กรท้องถิ่น

Abstract

This qualitative is conducted to serve 3 objectives: 1) to examine the characteristics, location, size and number of assemblies and people residing in Trok Nong sub-district, Khlung district, Chanthaburi province, 2) to examine the qualifications of assemblies functioning as community developers in Trok Nong sub-district, Khlung district, Chanthaburi province, and 3) to explore the problems and obstacles in establishing collaboration among the assemblies. In-depth interview and focus group discussion are used to collect the data.

The findings reveal that the studied area is a sub-district under the control of Khtung district, Chanthaburi province. It covers an area of 43.61 km². The landscape is both plain and mountainous with forest spreading throughout the whole area. Khao Sabap range, located in Namtok Phlio National Park, is the main water source. The sub-district is consisted of 6 villages with 2,480 people in 844 households. The main occupation is fruits farming (durian, mangosteen, southern langsat, zalacca, and longan). The society is in form of horizontal affiliation with kinship. In this sub-district, there are 43 assemblies in 5 categories: agriculture and occupation, finance, quality of life, volunteer, and resources and environment. There are 68 local wise men in 11 fields of knowledge, and each person is capable to transfer their wisdom and techniques to others in community.

The analysis of characteristic, role, and potential of people and organizations reveal 7 parts of factual information as follows. First, there are both formal assemblies, and most of them are small-sizes. Second, every assemblies has its own vision, mission, and goals. Third, every assemblies has its own leader who functions as its representative. Fourth, every assembly its well structured. Fifth, every assembly has its own agreed regulations. Sixth, communication among the members of each assembly is done through formal and informal channels. Seventh, the assemblies cooperate each other for doing activities. The problems and obstacles of collaboration establishment are on 1) the understanding about work of each assembly, 2) The communication, 3) the number of members, and 4) the lack of participation

Keywords: Role, Potential, Local Assembly

บทนำ

ปัจจุบันการพัฒนาชุมชนได้รับการกล่าวถึงอย่างมากขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาประเทศด้วยการพัฒนาชุมชนที่มุ่งต้องการพัฒนาศักยภาพและบทบาทของคนในชุมชน เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้หรือช่วยเหลือตนเองได้ในทุกด้าน การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้ครบถ้วนถึงพร้อมในทุกด้าน ในชุมชนต่างๆ ล้วนมีคนที่มีความสามารถ/องค์ความรู้ในชุมชนอยู่มากมาย โดยที่กลุ่ม/องค์กรนั้นๆ อยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะด้านการจัดรูปแบบที่มีลักษณะเป็นระบบ การมีข้อกำหนดกฎเกณฑ์ที่แน่นอน และกลุ่ม/องค์กรที่มีลักษณะของการเข้ามารวมตัวกันอย่างหลวมๆ เช่น กลุ่มเฉพาะด้าน กลุ่มไม่เป็นทางการต่างๆ การรวมตัวเป็นกลุ่มหรือองค์กรจะเป็นประโยชน์ทางใดทางหนึ่งแก่ชุมชน หากไม่เกิดประโยชน์หรือเกิดประโยชน์ไม่มากเท่าที่ควร การรวมกลุ่มก็จะเกิดขึ้นเพียงชั่วคราว ไม่นานก็สลายตัวไป ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มแต่ละกลุ่ม แต่อย่างไรก็ตามได้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าในชุมชนบทบาทของกลุ่ม/องค์กรและบุคลากรเหล่านี้มีสูงมาก หลายครั้งถึงกับกำหนดให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ได้ด้วย (มนู อุดมเวช และคณะ, 2542: 46) โดยในสภาพสังคมปกติบทบาทของบุคลากรในชุมชนอาจไม่เด่นชัดนัก แต่ถ้าหากพิจารณาโดยถ้อยคำแล้วจะพบว่าบุคลากรและองค์กรท้องถิ่นเหล่านี้ล้วนมีศักยภาพในการเป็นผู้นำที่มีศักยภาพในการจัดการชุมชนของตนเอง มีส่วนสำคัญในการเป็นพลังผลักดันกิจกรรมของชุมชนให้เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา และที่สำคัญคือหากมีการรวมตัว รวมพลังของบุคลากรและองค์กรท้องถิ่นเหล่านี้ให้เป็นไปในทิศทางของการพัฒนาแนวทางเดียวกันและมีเป้าหมายที่เหมาะสมย่อมจะทำให้เกิดกระแสอันยิ่งใหญ่ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่นทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมและด้านอื่นๆ ที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน

ตำบลตรอกนอง อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน มีความหลากหลายของบุคลากรและองค์กรท้องถิ่นและอยู่กระจัดกระจายในแต่ละหมู่บ้าน ในชุมชนตำบลตรอกนองมีการรวมตัวของชาวบ้านและจัดตั้งเป็นกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่น มีการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชนเป็นที่ประจักษ์และเป็นที่ยอมรับของจังหวัดจันทบุรี ในด้านการดำเนินงานขององค์กรท้องถิ่น โดยมีกลุ่ม/องค์กรชุมชนเป็นแกนนำสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนจนได้ชื่อว่า เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งด้านการรวมตัวในการทำกิจกรรมพัฒนา กล่าวได้ว่า องค์กรท้องถิ่นในตำบลตรอกนองมีความสำคัญและมีบทบาทอย่างยิ่งในการสร้างหรือพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า ทั้งนี้เพราะบุคลากรและ

องค์กรท้องถิ่นในตำบลรอนงมีบทบาท มีศักยภาพและมีความรับผิดชอบต่อชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาถึงบทบาทและศักยภาพของบุคลากรและองค์กรท้องถิ่นในตำบลรอนง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและจำนวนของบุคลากรและองค์กรท้องถิ่นในตำบลรอนง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาบทบาทและศักยภาพของบุคลากรและองค์กรท้องถิ่นในตำบลรอนง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อศึกษาคุณลักษณะขององค์กรที่เป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชนตำบลรอนง
4. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูล ค้นคว้าจากเอกสารทั้งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการทบทวนเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลากร กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่น องค์กรชุมชน องค์กรชาวบ้าน รวมถึงข้อมูลด้านการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติที่ได้มาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ
2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม ประกอบด้วย 1) การสำรวจพื้นที่เพื่อกำหนดกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลหลักในองค์กรชุมชนและชาวบ้านในพื้นที่ตำบลรอนง เพื่อให้ได้ข้อมูลมาประกอบและใช้การอธิบายปรากฏการณ์ของกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการพูดคุยกับผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 9 องค์กร คือ กลุ่มสังฆะสหทรัพย์ หมู่ที่ 5 สหกรณ์เครดิตยูเนียนรอนงทวีทรัพย์ จำกัด ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนตำบลรอนง กลุ่มอาชีพของสมาชิกโครงการไม้กวาดดอกหญ้า (โครงการส่งเสริมการรวมกลุ่ม) กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านรอนง กองทุนหมู่บ้านรอนงล่าง หมู่ 4 กลุ่มโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) โครงการยาเพื่อการเกษตรในชุมชน และกลุ่มสตรีอาสาพัฒนา ตำบลรอนง ซึ่งได้มาจากการสุ่มเก็บตัวอย่าง มีแนวคำถามเพื่อใช้เป็นแนวทางดำเนินการสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลของตำบลรอนง บุคคลสำคัญในชุมชน ข้อมูลกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่น ข้อมูลการดำเนินงานและการบริหารจัดการของกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่น ปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนตำบลรอนง แนวคำถามทุกกลุ่มจะเป็นลักษณะใกล้เคียงกัน แต่อาจมีความแตกต่างกันในส่วนข้อปลีกย่อย ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงบทบาทและศักยภาพของบุคลากรและองค์กรอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น (สุภาศักดิ์ จันทวนิช, 2535: 87) 3) การสนทนา เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดำเนินการการจัดเตรียมเครื่องมือ เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพและแบบบันทึกการสนทนากลุ่มและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้ร่วมสนทนากลุ่ม มีการแนะนำตัวพร้อมอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขออนุญาตในการบันทึกเสียงถ่ายภาพโดยขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลยินยอมก่อนการสนทนา 4) การติดต่อประสานงาน มีการติดต่อประสานงานกับผู้นำองค์กรท้องถิ่นเพื่อขอความร่วมมือในการเข้าสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มอย่างเป็นทางการ 5) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (content analysis) แบบพรรณนาความ

ผลการวิจัย

ตำบลรอนงตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดจันทบุรี ห่างจากศาลากลางจังหวัดจันทบุรี ประมาณ 41 กิโลเมตร อยู่ทางทิศเหนือของอำเภอขลุง อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอขลุง ประมาณ 13 กิโลเมตร ขนาดพื้นที่มี 43.61 ตร.กม. หรือ 20,916 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศประกอบด้วยส่วนที่เป็นที่ราบและที่ชันและพื้นที่ภูเขา มีป่าไม้เบญจพรรณขึ้นกระจายอยู่ทั่วไป มีหมู่บ้านจำนวน 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านตรอกโสน หมู่ที่ 2 บ้านตรอกนงบน หมู่ที่ 3 บ้านตรอกนงกลาง หมู่ที่ 4 บ้านตรอกนงล่าง หมู่ที่ 5 บ้านตรอกนงล่าง และหมู่ที่ 6 บ้านคลองซาง (ตารางที่ 1)

มีประชากรอาศัยอยู่จำนวน 2,480 คน แบ่งเป็น เพศชาย จำนวน 1,231 คน เพศหญิง จำนวน 1,249 คน และมีจำนวนครัวเรือนรวม 844 ครัวเรือน มีรายได้เฉลี่ย ต่อคน/ปี ประมาณ 131,652.66 บาท (องค์การบริหารส่วนตำบลตรอกนอง, 2558) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน มังคุด เงาะ ลำไย เป็นต้น

ตารางที่ 1 ค่าพิถีพิถันในพื้นที่ตำบลตรอกนอง

หมู่	ชื่อหมู่บ้าน	รหัสหมู่บ้าน	สถานที่ที่ใช้อ้างอิงในการบันทึกค่าพิถีพิถัน	ค่าพิถี	
				E (6 หลัก)	N (7 หลัก)
1	บ้านตรอกโสน	22021001	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ	202362	1385607
2	บ้านตรอกนองบน	22021002	โรงเรียนบ้านตรอกนอง	202260	1386542
3	บ้านตรอกนองกลาง	22021003	วัดกลางเก่า	203702	1386495
4	บ้านตรอกนองล่าง	22021004	สระเก็บน้ำหนองฮาน	204133	1388231
5	บ้านตรอกนองล่าง	22021005	ที่ทำการอบต.ตรอกนอง	204358	1387335
6	บ้านคลองซาง	22021006	ฝายน้ำล้นซอยร่วมพัฒนา 94	205188	1385214

บุคลากรที่มีบทบาทและศักยภาพในตำบลตรอกนองจะเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นและได้รับการยอมรับว่าเป็นปราชญ์ของตำบล รวมทั้งสิ้น 11 ประเภท จำนวน 68 คน กระจายอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงประเภทและศักยภาพของบุคลากรในตำบลตรอกนอง

ประเภท	ด้านศักยภาพ	หมู่ที่
การเกษตร	การเพาะพันธุ์กล้วยไม้, ผลไม้คุณภาพ, การจัดการสวนยางพารา/เกษตรชีวภาพ, การจัดการระบบผสมผสาน, เทคโนโลยีการเกษตร	1, 3, 4, 5
ศิลปะการแสดง	ดนตรีไทย, กลองยาว	1, 3
ศิลปะประดิษฐ์	เย็บปักถักร้อย, งานดอกไม้สด, งานใบตอง	1, 2, 5
หัตถกรรม	การทำไม้กวาดดอกหญ้า, เครื่องจักสาน, การเจียรไนพลอย, ช่างไม้	ทุกหมู่
การแปรรูปผลิตภัณฑ์	ผลไม้แปรรูป, น้ำสำรอง	1, 2, 3, 4, 5
การแพทย์แผนไทย	อบสมุนไพร, นวดแผนโบราณ, จั๊บลั่น คลายเส้น, ตำรายาแผนโบราณ, หมอ	วัด, 1, 2, 3
ภาษาและวัฒนธรรม	ภาษาขอม	1
การเล่นพื้นบ้าน	สะบ้าล้อ, หมากรุกไทย	1, 2, 3
พิธีกรรมทางศาสนา	มัทนียก, สัปเหร่อ	2, 3
อาหาร	ขนมจีนแป้งหมัก, ไข่ต้มเค็ม, ขนมหวาน-ขนมถาด	2, 3, 5

ตำบลตรอกนองมีระบบความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบแนวนราบ มีความเป็นเครือญาติภายในชุมชน ตำบลชาวบ้านทั่วไปมีความเป็นพวกเดียวกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการพึ่งพาอาศัยกันและมีการรวมตัวรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นต่างๆ จำนวน 43 กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่น จำแนกได้ 5 ประเภท (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 แสดงรายชื่อประเภทและกลุ่มต่าง ๆ ในตำบลตรอกนอง

ที่	ประเภท	ชื่อกลุ่ม
1	กลุ่มเกษตรกรและอาชีพ	กลุ่มเกษตรกรทำสวนตรอกนอง, กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทุเรียน, กลุ่มปรับปรุงคุณภาพมังคุด, กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตำบลตรอกนอง, กลุ่มส่งเสริมอาชีพการเกษตรสวนผลไม้ หมู่ 1, กลุ่มเกษตรกรทำสวนผลไม้ หมู่ 4, กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตรอกนองเมืองเกษตรสีเขียว, กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร หมู่ 4, กลุ่มตรอกนองผ้าบาติก
2	กลุ่มการเงิน	กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านตรอกนอง, กลุ่มสะสมทรัพย์หมู่ 5 ตรอกนองล่าง, กองทุนหมู่บ้าน หมู่ 1, 2, 3, 4, 5, 6
3	กลุ่มคุณภาพชีวิต	ชมรมผู้สูงอายุ, ชมรมคนพิการ, ศูนย์กีฬาตำบลตรอกนอง, ศูนย์พัฒนาครอบครัวประจำตำบล, ศูนย์พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรฯ, สภาเด็กและเยาวชน, สภาองค์กรชุมชนตำบลตรอกนอง, สภาวัฒนธรรมตำบลตรอกนอง
4	กลุ่มอาสาสมัคร	กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาตำบลตรอกนอง, กลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน, กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน, กลุ่มตำรวจอาสา, ลูกเสือชาวบ้าน, อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน, อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน, อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.), อาสาสมัครเฝ้าระวัง (อนช.)
5	กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	กลุ่มอนุรักษ์ปลาหนองสาหร่าย, กลุ่มอนุรักษ์กล้วยไม้เหลืองจันทร์, กลุ่มผสมปุ๋ยใช้เองตรอกนอง, กลุ่มผู้ใช้น้ำสระทุ่งคอก หมู่ 5, กลุ่มผู้ใช้น้ำ 3 ตำบล (ตรอกนอง, วังสรรพรส, ช้าง), กองทุนประปาหมู่บ้านตรอกนองล่าง หมู่ 3, 4, 5, ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน, ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน

บทบาทและศักยภาพขององค์กรท้องถิ่นตำบลตรอกนอง ประกอบด้วย ดังนี้

1. บทบาทและศักยภาพด้านลักษณะการรวมตัวขององค์กรท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า มีทั้งองค์กรชุมชนที่เป็นทางการและองค์กรชุมชนที่ไม่เป็นทางการ องค์กรและกลุ่มที่ได้มีการจัดตั้งขึ้นมาจะมีสาเหตุและวัตถุประสงค์ในการเกิดกลุ่มที่แตกต่างกันไป คือ กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันด้วยความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นที่เกิดจากการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐที่มุ่งเน้นการพัฒนาตามแนวนโยบายของประเทศ กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับการพัฒนาของหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ และกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจากการต่อยอดโครงการพัฒนาขององค์กรชุมชนที่จัดตั้งขึ้น เมื่อจำแนกลักษณะของการรวมตัวกัน พบว่า มี 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นที่เป็นทางการของคนในชุมชนที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีโครงสร้างแน่นอน มีกฎเกณฑ์ มีการกำหนดตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบที่แน่นอน

ลักษณะที่ 2 กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ เป็นกลุ่มที่เกิดจากความไม่พอใจในการจัดตั้ง หากแต่เกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความต้องการมีเพื่อน มีสมาคม มีความสนใจ มีการกำหนดบทบาทและปทัสถานขึ้นมาเองปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมและขึ้นอยู่กับกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่น

2. ด้านอุดมการณ์ การกิจและวัตถุประสงค์ อุดมการณ์ จากการศึกษาพบว่า องค์กรท้องถิ่นที่มีการตั้งขึ้นเพราะสมาชิกที่มีความต้องการหรือความสนใจบางอย่างร่วมกัน มีโครงสร้างคณะทำงานและมีความเป็นตัวแทนของกลุ่ม/องค์กร มีกิจกรรม/โครงการที่แก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของกลุ่ม และตั้งอยู่ภายใต้ระเบียบกติการ่วมกัน จึงจะทำให้กลุ่มมีประสิทธิภาพจนถึงทุกวันนี้ กลุ่ม/องค์กรที่สามารถสนองความต้องการของกลุ่มและความต้องการของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มได้สำเร็จ ช่วยให้กลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ กลุ่มเหล่านี้ตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้และในขณะเดียวกันก็นำไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้เป็นผลสำเร็จ

3. ด้านผู้นำองค์กรท้องถิ่น ผู้นำก็จะมีส่วนรับผิดชอบเกี่ยวกับประสิทธิภาพของกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นโดยตรง เพราะกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพย่อมจะมีผู้นำที่ดี ประกอบกับกลุ่ม/องค์กรระดับหมู่บ้านก็จะเป็นในระบบเครือญาติกัน คือ การอยู่ร่วมกันแบบที่แบบนั้นมีการพึ่งพาอาศัยกัน มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติค่อนข้างสูง ระบบเครือญาติ ก็จะทำให้การทำงานของผู้นำมีประสิทธิภาพ

4. ด้านโครงสร้างองค์กร กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นนั้นมีประสิทธิภาพโดยจะมีพัฒนาการการพัฒนากลุ่ม/องค์กรของตนเองโดยทำให้กลุ่มนั้นมีโครงสร้างบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน ได้แก่ ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก กรรมการ ตามรูปแบบโครงสร้างขององค์กร แต่กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นเหล่านี้จะมีลักษณะการบริหารจัดการเป็นแนวราบ คือ มีความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ แต่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะสูง มีการสื่อสารกระจายทั่วองค์กรที่เป็นการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการและมีกฎระเบียบที่เฉพาะเจาะจงกับเฉพาะกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นของตนเองเท่านั้น

5. ด้านกฎระเบียบเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างบุคคลในกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่น สมาชิกทุกคนในกลุ่ม/องค์กรจะรับทราบได้ในกฎ ระเบียบ กติการายาของสังคมที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อปฏิบัติร่วมกันของกลุ่ม ดังนั้นเพื่อให้สมาชิกเข้าใจร่วมกัน ยอมรับปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม/องค์กรที่ทุกคนเข้าใจและรับได้ ทำให้สมาชิกองค์กรมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและปฏิบัติตามโดยมีการควบคุมด้วยสมาชิกเอง

6. การสื่อสาร การสื่อสารมีความสำคัญในการปฏิบัติงานขององค์กร เพราะสมาชิกภายในกลุ่ม/องค์กรมีการติดต่อซึ่งกันและกัน โดยจะมีการสื่อสารแบบทางการและไม่เป็นทางการ เช่น จดหมาย Facebook Line บอร์ดประชาสัมพันธ์ โทรศัพท์ การจัดสัญจร การบอกต่อของสมาชิก การประชุมประจำปี ประจำเดือน

7. ด้านการดำเนินงานกิจกรรม กิจกรรมการดำเนินงานในกลุ่ม/องค์กรเปรียบเสมือนวิถีชีวิตของกลุ่มที่จะต้องมีการกิจกรรมในการดำเนินงานร่วมกันที่จะบรรลุถึงความคงอยู่ของกลุ่ม ซึ่งกลุ่ม/องค์กรในตำบลตรอกนองก็จะมีกิจกรรมที่ดำเนินการกันในกลุ่ม/องค์กร และมีกิจกรรมที่ดำเนินการกับกลุ่ม/องค์กรอื่นๆ ร่วมกันเพื่อที่จะพัฒนาตำบลของตนเอง จากข้อมูลทุกกลุ่ม/องค์กรในการสนับสนุนกิจกรรมที่จะทำร่วมกันตามโอกาส ที่สอดคล้องกับประเพณีและกิจกรรมของในชุมชน สอดคล้องกับลักษณะของทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นของตนเอง เช่น ทำบุญจัดเลี้ยงโรงทาน สนับสนุนงบประมาณกับหน่วยงานในชุมชน ปลูกป่าชุมชน พัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญ อบจ.ให้ความรู้แก่สมาชิก

คุณลักษณะที่เป็นองค์กรแกนนำในการพัฒนาชุมชนตำบลตรอกนอง ประกอบด้วย ดังนี้

1. จะต้องเป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็ง สามารถจัดการองค์กรของตนเองได้เป็นอย่างดีและมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

2. การมีผู้นำองค์กรท้องถิ่นที่มีภาวะผู้นำ

3. เป็นกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นที่มีกิจกรรมต่อเนื่องและมีรายได้เป็นของตัวเองส่วนหนึ่ง

4. ต้องไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว จะต้องมีธรรมาภิบาล เป็นองค์กรด้านการพัฒนาจริง ๆ ไม่ใช่องค์กรที่ตั้งมาเพื่อรอรับเงินโครงการจากรัฐ

5. ควรเป็นองค์กรที่มีเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่

6. ควรเป็นองค์กรที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองอนาคตของชุมชนได้ว่าจะไปในทิศทางใด มีการเปลี่ยนแปลงอะไรในสังคมประเทศ เพื่อเป็นกรกำหนดวิธีการทำงานพัฒนาชุมชนร่วมกับชาวบ้านในตำบลได้

7. เป็นองค์กรท้องถิ่นที่ไม่มีหน่วยงานรัฐสามารถให้ความช่วยเหลือได้ ไม่ว่าจะเป็นเงินงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์หรือแม้แต่กระทั่งตัวเจ้าหน้าที่เองที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้

ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ มีประเด็นที่สำคัญ คือ

1. ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานของกลุ่ม สมาชิกบางคนขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งปัญหานี้จะเกิดขึ้นในระยะแรกๆ ของการก่อตั้งกลุ่มและจะเป็นปัญหาสำหรับสมาชิกใหม่ที่จะเข้าร่วมกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเงินที่จะมีหลักในการทำงาน มีระเบียบข้อบังคับและกฎกติการ่วมกัน

2. การสื่อสาร การสื่อสารทุกกลุ่มเห็นความสำคัญมาก เพราะจะเป็นช่องทางการสร้างความเข้าใจและการรับรู้ ข้อมูลที่ถูกต้องและทั่วถึง แต่บางครั้งการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการก็ทำให้ข้อมูลที่สมาชิกบางคนในกลุ่มที่ได้รับบิดเบือนได้

3. จำนวนสมาชิก เนื่องจากกลุ่มบางกลุ่มจัดตั้งขึ้นภายใต้หมู่บ้าน ทำให้จำนวนสมาชิกมีน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกกันหลายกลุ่ม หลายองค์กร จึงทำให้มีหลายบทบาท เพราะระดับพื้นที่และจำนวนคนมีขอบเขตจำกัด ทำให้มีจำนวนสมาชิกในการดำเนินกิจกรรมได้ไม่มาก

4. ขาดการมีส่วนร่วม การขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิกต่อกลุ่มที่ตนเองสังกัด สาเหตุเพราะความไม่สะดวกในการประกอบอาชีพจึงทำให้ไม่มีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม หรือการจัดให้มีกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่ตรงกับช่วงฤดูกาลเก็บผลผลิตของตน เพราะตำบลตรอกนองประชากรส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ จึงเป็นเหตุทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนได้ เช่น การอบรม การประชุม การทำกิจกรรมของกลุ่ม เป็นต้น ในช่วงฤดูเก็บผลผลิต

สรุปผลและอภิปรายผล

บุคลากรที่มีบทบาทและศักยภาพในตำบลตรอกนองจะเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน รวมทั้งสิ้น 11 ประเภท จำนวน 68 คน กระจายอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ ทั้ง 6 หมู่บ้าน โดยบุคคลต่างๆ เหล่านี้สามารถถ่ายทอดเทคนิคและภูมิปัญญาของตนเองให้แก่สมาชิกในตำบลได้เป็นอย่างดี ภายในตำบลมีการรวมตัวรวมกลุ่มกัน เพื่อช่วยให้แต่ละคนสามารถดำรงชีพอยู่ด้วยกันได้ โดยมีกลุ่มองค์กรท้องถิ่นต่างๆ รวม 5 ประเภท ประกอบด้วย 1) กลุ่มเกษตรกรและอาชีพ 2) กลุ่มการเงิน 3) กลุ่มคุณภาพชีวิต 4) กลุ่มอาสาสมัคร 5) กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสิ้นจำนวน 43 กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่น

บทบาทและศักยภาพขององค์กรท้องถิ่นในตำบลตรอกนอง ประกอบด้วยแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านลักษณะการรวมตัวขององค์กรท้องถิ่น ลักษณะการจัดตั้งองค์กรท้องถิ่นจะประกอบไปด้วยองค์กรท้องถิ่นที่เป็นทางการและองค์กรท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ โดยมีสาเหตุในการเกิดกลุ่ม/องค์กรที่แตกต่างกันไป เช่น เกิดจากการรวมตัวกันเพราะเกิดปัญหา เกิดจากการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ เกิดขึ้นเพื่อรองรับการพัฒนาของหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ สอดคล้องกับสมพันธ์ เดชะอริก (2540: 67) ที่ได้กล่าวถึงการรวมตัวจัดตั้งองค์กรชุมชนว่าสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ องค์กรชุมชนแบบเป็นทางการ ซึ่งเป็นลักษณะที่รัฐลงไปจัดตั้งและมีการจดทะเบียนกับภาครัฐ มีกฎระเบียบรับรองและได้รับการสนับสนุนงบประมาณและกำกับการดำเนินงานจากภาครัฐ และองค์กรชุมชนแบบไม่เป็นทางการ องค์กรที่เป็นการรวมตัวกันเอง หรือองค์กรพัฒนาชุมชนเข้าไปร่วมจัดตั้งมีกฎระเบียบที่สร้างขึ้นเอง ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

2. ด้านอุดมการณ์ ภารกิจและวัตถุประสงค์ อุดมการณ์ กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นที่มีการตั้งขึ้นเพราะสมาชิกที่มีความต้องการหรือความสนใจบางอย่างร่วมกัน มีโครงสร้างคณะทำงานและมีความเป็นตัวแทนของกลุ่ม มีกิจกรรม/โครงการที่แก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของกลุ่ม และตั้งอยู่ภายใต้ระเบียบกติการ่วมกันจึงจะทำให้กลุ่มมีประสิทธิภาพจนถึงทุกวันนี้ กลุ่มที่สามารถสนองความต้องการของกลุ่มและความต้องการของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มได้สำเร็จ ช่วยให้กลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับการศึกษาของปรารณา งามบรรพการ (2556) ได้ทำการศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนในการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งที่พบว่า สมาชิกในชุมชนบ้านชายทะเลบางกระเจ้าและกลุ่มเครือข่ายรักษ์อ่าวไทยตอนบน จังหวัดสมุทรสาคร มีโครงสร้างการบริหารจัดการการกัดเซาะชายฝั่งทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านอุดมการณ์ ด้านวัตถุประสงค์ ด้านผลประโยชน์ ด้านสมาชิก ด้านโครงสร้างของกลุ่ม ด้านกิจกรรมการเรียนรู้และงบประมาณ

3. ด้านผู้นำองค์กรท้องถิ่น ผู้นำก็จะมีส่วนรับผิดชอบเกี่ยวกับประสิทธิภาพของกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นโดยตรง เพราะกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพย่อมจะมีผู้นำที่ดี ประกอบกับกลุ่มระดับหมู่บ้านก็จะเป็นในระบบเครือญาติกัน คือการอยู่ร่วมกันแบบที่แบบน้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติค่อนข้างสูง โดยระบบเครือญาติก็จะทำให้การทำงานของผู้นำมีประสิทธิภาพ การอยู่ร่วมกันอันดีที่พี่น้องทำให้เกิดความรัก ความเอื้ออาทรต่อกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน มีความละเอียดและเกรงกลัวในการทำผิดหรือการทุจริต สอดคล้องกับการศึกษาของจิระศักดิ์ เจริญพันธ์, นิตะวุฒิ ภิรมย์ไทย และชนิษฐา เจริญพันธ์ (2546) พบว่า บทบาทขององค์กรชุมชนในการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานภายใต้งบประมาณแนวใหม่ในจังหวัดมหาสารคาม มีองค์กรชุมชนทุกองค์กรมีบทบาทในการร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานของหมู่บ้านและชุมชน โดยมีกลุ่มองค์กรผู้นำหมู่บ้านที่เป็นผู้นำ/ผู้ใหญ่บ้านและ อสม. เป็นแกนนำสำคัญที่มีศักยภาพ

4. ด้านโครงสร้างองค์กร กลุ่ม/องค์กรที่เกิดขึ้นมาไม่ว่าจะมีการพัฒนามาจากกลุ่ม/องค์กรที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ตาม แต่ทุกกลุ่มนั้นมีประสิทธิภาพโดยจะมีพัฒนาการการพัฒนากลุ่ม/องค์กรของตนเองโดยทำให้กลุ่มนั้นมีโครงสร้างบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน เช่น ตำแหน่งประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก กรรมการ เป็นไปตามรูปแบบโครงสร้างขององค์กร แต่กลุ่มเหล่านี้จะมีลักษณะเป็นแนวนอน (organic structure) คือ มีความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ แต่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะสูง มีการสื่อสารกระจายทั่วองค์กรเป็นการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการและมีการเปรียบเทียบที่เฉพาะจำเพาะกับเฉพาะกลุ่มของตนเองเท่านั้น ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับสมพันธ์ เดชะอธิก (2540: 54) ที่กล่าวว่า โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะในรูปแบบมาตรฐาน เช่น มีประธาน รองประธาน เลขานุการ ประธานสัมพันธ์ ฯลฯ ทั้งนี้การแบ่งโครงสร้างเช่นกันอาจจะไม่จำเป็นสำหรับองค์กรที่มีเนื้อหางานที่ชัดเจนแต่ควรมีตำแหน่งที่มีเนื้อหางานให้ปฏิบัติจริง

5. ด้านกฎระเบียบเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างบุคคลในกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่น สมาชิกทุกคนในกลุ่ม/องค์กรจะรับทราบได้ในกฎกติกาการยาของสังคมที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อปฏิบัติร่วมกันของกลุ่ม/องค์กร ดังนั้นทุกกลุ่มเพื่อให้สมาชิกเข้าใจร่วมกัน ยอมรับปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม/องค์กร ภายในกลุ่ม/องค์กรจึงมีกฎระเบียบข้อปฏิบัติที่ทุกคนเข้าใจและรับได้ โดยมีประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดกฎระเบียบซึ่งทำให้สมาชิกองค์กรมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและปฏิบัติตามโดยมีการควบคุมด้วยสมาชิกของกลุ่มเอง สอดคล้องกับสมพันธ์ เดชะอธิก (2540: 3-8) ได้กล่าวถึงองค์กรชุมชนในลักษณะของความเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยชาวบ้านซึ่งอาจเรียกว่าเป็น “องค์กรชาวบ้าน” ต้องมีกฎกติกาด้วยกัน เพื่อยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติและเป็นข้อตกลงร่วมกัน

6. ด้านการสื่อสาร การสื่อสารมีความสำคัญในการปฏิบัติงานขององค์กร การสื่อสารภายในเป็นการสื่อสารที่สมาชิกภายในกลุ่ม/องค์กรมีการติดต่อซึ่งกันและกันจะมีการสื่อสารแบบทางการและไม่เป็นทางการก็ได้ สอดคล้องกับการศึกษาของสุพัต ศรีเมืองนุ่น (2545) ที่พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ คือกิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ถือได้ว่าการก่อเกิดขององค์กรชุมชนเป็นการรวมตัวกันของเกษตรกร เพื่อจัดการปัญหาทรัพยากรและปัญหาที่เกิดขึ้น ในท้องถิ่น และองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นจะมีบทบาทในการส่งเสริมการปลูกข้าวหอมมะลิของเกษตรกรบ้านสัมฤทธิ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

คุณลักษณะที่เป็นองค์กรแกนนำในการพัฒนาชุมชนตำบลตรอกนอง ประกอบด้วย ดังนี้

1. จะต้องเป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็ง สามารถจัดการองค์กรของตนเองได้เป็นอย่างดีและมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เป็นคุณลักษณะประการแรกที่สำคัญเนื่องจากตำบลตรอกนองมีกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นอย่างหลากหลาย แต่ขาดการบริหารจัดการที่ดี บางกลุ่มตั้งขึ้นมาแล้วแต่สมาชิกขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เช่น ไม่เข้าร่วมประชุม เป็นต้น สอดคล้องกับสมพันธ์ เดชะอธิก (2540: 59) ที่ได้กล่าวไว้ว่า บริหารจัดการองค์การชุมชน ประกอบด้วย 1) การตัดสินใจร่วม สมาชิกต้องมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความตระหนักร่วมตัดสินใจ ไม่ปล่อยให้เป็นการตัดสินใจของผู้นำคนเดียว 2) โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ การแบ่งบทบาทหน้าที่ควรแบ่งให้เป็นตำแหน่งที่มีเนื้อหางานให้ปฏิบัติจริง 3) สถานที่และวัสดุอุปกรณ์เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประชุมการจัดกิจกรรม การเก็บวัสดุอุปกรณ์และใช้ประโยชน์อื่นๆ สำหรับชุมชน 4) กฎกติการ่วมกัน เพื่อยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติและเป็นข้อตกลงร่วมกัน 5) การสื่อสารระหว่างผู้นำกับสมาชิกองค์กร เพราะจะช่วยให้เกิดการรับรู้ เข้าใจและร่วมมือกันมากขึ้น 6) การควบคุมตรวจสอบ เพื่อให้มีการรับรู้กันอย่างโปร่งใส โดยเฉพาะด้านการเงิน

2. การมีผู้นำองค์กรท้องถิ่นที่มีภาวะผู้นำ คือมีความเป็นผู้นำที่จะต้องมีความเสียสละ สามารถอุทิศตนเพื่อการพัฒนาตำบล สามารถมีเวลาให้กับงานส่วนรวมได้ นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทในการที่จะชักชวนชาวบ้านให้มาร่วมกันทำงานพัฒนาหรือหางบประมาณจากภายนอกมาทำโครงการในชุมชนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของมนู อุดมเวช และคณะ (2542: 46) ที่กล่าวถึงผู้นำแบบตัวแทนว่า เป็นผู้นำที่ได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนในการตัดสินใจและปฏิบัติงานซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วผู้นำขององค์กรชุมชนมักไม่มีรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งชัดเจน แต่จะมีการผสมผสานกันมากบ้างน้อยบ้าง นอกจากนี้รูปแบบผู้นำจะเด่นชัดในลักษณะใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ คือ 1) การมีสถานภาพรองรับ คือ ผู้นำทางการและไม่เป็นทางการ ผู้นำที่มีสถานภาพทางการรองรับ เช่น ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น แนวโน้มก็จะเป็นผู้นำแบบตัวแทน ส่วนผู้นำไม่เป็นทางการก็มักจะมีแนวโน้มเป็นผู้นำแบบมีส่วนร่วม 2) การมี

ประสบการณ์ชีวิต ผู้นำที่มีประสบการณ์ชีวิตมากก็จะมีแนวโน้มที่เป็นผู้นำแบบขายความคิดผู้นำแบบมีส่วนร่วม 3) การมี
บารมี ในที่นี้บารมีอาจเกิดจากความรู้หรือฐานะทางเศรษฐกิจ

3. เป็นกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นที่มีกิจกรรมต่อเนื่องและมีรายได้เป็นของตนเองส่วนหนึ่ง สอดคล้องกับสมพันธ์
เดชขจร (2540: 59) ที่กล่าวถึงลักษณะขององค์กรชาวบ้านว่า กิจกรรมโดยทั่วไปในชุมชนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทาง
เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเป็นหลัก บางชุมชนอาจมีกิจกรรมทางการเมืองบ้าง กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้เป็นการสร้างความ
ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับสมาชิกชาวบ้านให้ทำงานร่วมกันและเป็นกิจกรรมที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อแก้ปัญหาหรือ
ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

4. ต้องไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว จะต้องมีธรรมาภิบาล เป็นองค์กรด้านการพัฒนาจริงๆ ไม่ใช่องค์กรที่ตั้งมา
เพื่อรอรับเงินโครงการจากรัฐ

5. ควรเป็นองค์กรที่มีเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ เป็นคุณลักษณะขององค์กรที่เป็นแกนนำในการพัฒนา
ที่สำคัญประการหนึ่ง การมีเครือข่ายนี้ตรงกับการศึกษาของภมรรัตน์ สุธรรม (2546) ที่พบว่า การสร้างเครือข่ายเกาะ
เกี่ยวไว้อย่างหลวมๆ ทั้งเครือข่ายองค์กรภายในชุมชนและเองและเครือข่ายภายนอกชุมชนจะช่วยให้องค์กรชุมชนมีความ
เข้มแข็งและมีผลต่อการพึ่งตนเองได้ด้วย

6. ควรเป็นองค์กรที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองอนาคตของชุมชนได้ว่าจะเป็นไปในทิศทางใด มีการเปลี่ยนแปลง
อะไรในสังคมประเทศ เพื่อเป็นการกำหนดวิธีการทำงานพัฒนาชุมชนร่วมกับชาวบ้านในตำบลได้

7. เป็นองค์กรชุมชนที่มีหน่วยงานรัฐสามารถให้ความช่วยเหลือได้ ไม่ว่าจะเป็นเงินงบประมาณ วัสดุ
อุปกรณ์หรือแม้แต่กระทั่งตัวเจ้าหน้าที่เอง ที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ สอดคล้องกับการศึกษาของภมรรัตน์ สุธรรม
(2546) ที่พบว่า การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่มีส่วนช่วยตั้งแต่ขั้นก่อตั้งตลอดจนการ
พัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งทุกระยะ เป็นพี่เลี้ยงและที่ปรึกษา เคารพการตัดสินใจของสมาชิกในองค์กร ซึ่งหน่วยงาน
องค์กรภายนอกถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการต่อยอดสนับสนุนงบประมาณและเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนา
ศักยภาพของผู้นำและองค์กรอย่างต่อเนื่อง

สภาพปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ประกอบด้วย ดังนี้

1. ขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กร สมาชิกบางคนขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการ
การดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กร

2. การสื่อสารที่ไม่ตรงกัน การสื่อสารทุกกลุ่ม/องค์กรเห็นความสำคัญมาก เพราะจะเป็นช่องทางการสร้างความ
เข้าใจและการรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้องและทั่วถึง แต่บางครั้งการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการก็ทำให้ข้อมูลที่สมาชิกบางคน
ในกลุ่ม/องค์กรที่ได้รับบิดเบือนได้

3. จำนวนสมาชิก เนื่องจากกลุ่มบางกลุ่ม/องค์กรจัดตั้งขึ้นภายใต้หมู่บ้าน ทำให้จำนวนสมาชิกมีน้อย เพราะ
ระดับพื้นที่และจำนวนคนมีขอบเขตจำกัด ทำให้มีจำนวนสมาชิกในการดำเนินกิจกรรมได้ไม่มาก

4. การมีส่วนร่วม การขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิกต่อกลุ่ม/องค์กรที่สังกัด เนื่องด้วยความสะดวกในการ
ประกอบอาชีพที่ไม่มีเวลาในการร่วมกิจกรรม เช่น การอบรม การประชุม การทำกิจกรรมของกลุ่ม

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ควรมีการถอดบทเรียนในการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่ม/องค์กร เพื่อที่จะมีการวางแผนแบบมีส่วนร่วม
ของคน ในตำบลตรอกนอง

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการทำแผนแม่บทของกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นเพื่อจะได้วางแผนอนาคตร่วมกัน
ในการดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนาในชุมชน

3. การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยแบบปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อทำให้ประชาชนในตำบล
ตรอกนองได้จัดทำแผนแม่บทของกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- จิระศักดิ์ เจริญพันธ์, นิตละวุฒิ ภิรมย์ไทย และชนิษฐา เจริญพันธ์. (2546). รายงานวิจัย เรื่องบทบาทขององค์กรชุมชนในการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานภายใต้งบประมาณแนวใหม่ในจังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปรารธนา งามบรรพการ. (2556). บทบาทขององค์กรชุมชนในการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภมรรัตน์ สุธรรม. (2546). พลวัตชุมชนกับการพึ่งตนเองในภาคตะวันตก. กรุงเทพฯ: สถาบันวิทย์ทัศน์.
- มนู อุดมเวช และคณะ. (2542). แนวทางการศึกษาและพัฒนาประชาสังคมเพชรบุรี. เพชรบุรี: สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเพชรบุรี.
- สมพันธ์ เตชะอธิก. (2540). การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สุพัต ศรีเมืองนน. (2545). บทบาทและศักยภาพขององค์กรชุมชนในการจัดการปัญหาทรัพยากรท้องถิ่น กรณีศึกษา: การปลูกข้าวหอมมะลิในพื้นที่ดินเค็ม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาชุมชนและชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุภาวค์ จันทวานิช. (2535). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- องค์การบริหารส่วนตำบลตรอกนอง. (2558). แผนพัฒนาตำบลตรอกนอง พ.ศ. 2558: สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลตรอกนอง. (เอกสารอัดสำเนา).